

Seyircilikten Kültür İşçiliğine¹

Deniz Sevig²

*“Ne biçim günler bunlar
Şöyle ağaçlar üstüne iki söz etmek nerdeyse cinayet sayılmada
Çünkü sayısız yolsuzluğun üstü bir susuşla örtülü”*

Bertolt Brecht

Değerli mezun arkadaşlarıma, tüm öğretmen adaylarına, Türkiye’de neoliberal eğitim politikalarının yarattığı cendere içerisinde sıkışan ve mücadele eden tüm eğitim emekçilerine...

Bir sınıf öğretmeni adayı olarak lisans eğitimimin sonunda, mezuniyetin yalnızca bir veda değil aynı zamanda nasıl bir öğretmen olacağımızı yeniden düşünme imkânı olduğuna inanıyorum. Bu konuşma, öğretmenliğe, üniversitede geçirdiğimiz yıllara ve birlikte taşıdığımız sorumluluğa dair bir muhakeme yapma amacıyla tasarlanmıştır. Düşüncelerim kişisel bir serzenişten ziyade birlikte geçirdiğimiz bu sessiz zamanı kolektif bir sese dönüştürme umudunu ve buna duyduğumuz ihtiyacı sizlerle paylaşma çabasıdır. Bu sessiz zaman nedir ve neden üzerimde bir utanç yaratmaktadır? Bunlar üzerine konuşmak istiyorum.

Bir sınıf öğretmeni adayı ve son sınıf öğrencisi olarak staj yaptığım bu dönem içerisinde, okullarda peş peşe yaşanan şiddet olaylarının ardından bir dördüncü sınıf öğrencisi teneffüs zili çalınca yanıma gelip şöyle söyledi: “Öğretmenim, ben bugün öğrenmeye hazır değilim. Bugün öğrenemem. Eve gitmek istiyorum.” Böyle diyerek sanki şunu söylemek istiyordu: Burası güvensiz bir ortam ve ben bu ortamda olmayı hak etmiyorum. O gün için bulunduğu kurumun bir “okul” olduğunu reddediyordu. Yaşadığım başlıca güçlüklerden ilki, bu şiddeti üreten eğitim düzenine karşı ses yükselten eğitimciler arasında yer alamamış olmaktı. Ben ise yalnızca bir üniversite öğrencisiydim. İkinci utancım ise 9-10 yaşlarında bir çocuğun “gerçek hayatın” sınıf ortamına nasıl taşınacağını öğretmesiydi. Bu

¹ Bu konuşma, mezuniyet konuşmamın metnidir.

² dnzsvg52@gmail.com

duygu utançtan çok beni 'cahil hoca' mertebesine koyan bir öğrencinin bilgeliğine duyduğum minnettarlıktı. Bir derse değil bir yaşama katılan bu öğrenci, ideolojik bir aygıt olarak eğitimin öğretmen ve öğrenciye biçtiği rolü ters yüz etmişti. Lisans eğitimimiz boyunca çoğu derste “gerçek yaşam”dan bahsettik. Yaşamı gerçek yaşam olarak tanımlamak, onu dışımızda gerçekleşen bir şey olarak görmemize neden oluyordu. Çoğumuz önce bir yöntem ve teknik buluyor, bu yöntem ve tekniğe göre “gerçek yaşam” icat ediyorduk. Yaşanan tüm güncel olayların akademisyenler ve öğrenciler tarafından dillendirilemediği bir korku atmosferi içinde 4 yıl geçirdik. Derslerde hissettiğimiz de tam olarak bu değil miydi? Bir sabah uyanıyoruz bir bakmışız yeni bir eğitim modeli gelmiş. Haydi sindirelim. Daha fazlası konuşulur gibi değil. Bir başka sabah henüz olmayan bir “akademi” yoktan var edilmiş. Haydi gidelim. Söyledim ya konuşulacak gibi değil. Sanki biri/birileri bizi gözetliyor. Fakat beni en çok yaralayan şey, biz bize iken bir kantin masasında dahi konuşamadıklarımızdır. Mesleğimizin her gün daha fazla itibarsız hale geldiğini görüyoruz. Bir yandan öğretmenliğin piyasalaşmasının getirdiği emek sömürsüne tanık oluyoruz. Yetmezmiş gibi mobbing altında hayatta kalmaya çalışan öğretmenlerin “kimse var mı?” fısıltılarını işitiyoruz. Tüm bunlar üzerine ya hiç konuşmuyor ya birkaç cümle ile konuyu kapatıyoruz. Hemen ardından “yapacak bir şey yok” sözü, bir kara tahta silgisine dönüşüyor, o ders hiç yaşanmamış gibi... Bunu yalnızca korkuyla açıklayabilir miyiz? Yoksa birbirimize ve emeğimize mi yabancılaşıyoruz? İşte sessiz zaman diye tanımladığım budur: Bir tiyatro seyircisinin sessizliği. Oysa susulacak gibi de değil. Çünkü gerçek yaşam benim, senin, hepimizin hikâyesi. Düzen, adaletsizliği, şimdi sahnede izlediğimiz, birazdan terk edeceğimiz bir oyun gibi izletiyor bize. Hatta bir oyundan da kısa, şipşak bir haber gibi geçip gidiyor önümüzden bu adaletsizlikler silsilesi. Belki bu yüzden bu görüntünün içinde bir özne olduğumuzun farkına varamıyoruz. Bir donduralım zamanı. Bir bakalım. Göreceğiz ki endişelerimizi, korkularımızı sahnedekilerin yüzlerinde okuyoruz.

“İçimiz şişti, bu ne karamsarlık!” diyorsunuz belki içinizden. Aksine buradan giderken baş başa kalacağınız karamsarlık dumanını dağıtacak bir umut arıyorum. Düzenin bu ezici kurgusuna başkaldırmanın ilk yolu yaşamın bir aktörü olduğumuzu kabullenmekten geçmez mi? Seyirci koltuklarımızdan çözülmekten, özgürleşmekten... Tıpkı “Bugün öğrenemem.” diyen o öğrencinin sırasını terk edip sesini sahneye taşıması gibi. “Özgürleşen bir seyirci” gibi...

Fildişi kulemden bakarak yazmadığımı sizlere belirtmek isterim. Her birimizin gittikçe kötüleşen ekonomik koşullar içerisinde hem öğrenebilme hem de geçinme derdiyle nasıl kuşatıldığının farkındayım. Dört yıl boyunca hem çalışıp hem derslere yetişen, depremde yaşadığı acıları geride bırakmaya çalışıp tebessümlerini bizlerden eksik etmeyen yol arkadaşlarımın tanıyıyım. Gelecek umutlarımızı kısılcasına alan güvencesizliğin, eşitsizliğin, adaletsizliğin ve liyakatsizliğin sizleri, bizleri nasıl korkuttuğunu biliyorum. Bu kapıdan çıktığımızda kimimiz özel sektöre ucuz işgücü olacak, kimimiz yıllarca atanmayı bekleyecek, kimimiz ise bir akademisyen olabilmek umuduyla kadro bekleyecek.

Bu sıralarda henüz bir öğrenciyken maruz kaldığımız yabancılaşma, çalışma hayatına geçtiğimizde “esneklik”, “rekabet”, “güvencesizlik” ile daha da derinleşecek, bir “karakter aşınması”na dönüşecek. Sennett karakteri şöyle tanımlamaktadır: “Karakter kendimizde değerli bulduğumuz ve başkalarının değer vermesini beklediğimiz kişisel özelliklerimizdir. Bu özellikleri seçer ve içimizde yaşatırız. İnsanın karakteri, duygusal deneyimlerimizin uzun vadeli olması ve başkalarıyla girdiğimiz ilişkilere yüklediğimiz etik değerler üzerinden gelişir. Bu süregiden bir edimdir. Karakter içsel bütünlük, ilişkilerde karşılıklı bağlılık ve uzun vadeli bir hedef için çaba harcamak biçiminde kendini gösterir.” (Senneth, 2016, s.10). Öğretmenlik, Sennett'in işaret ettiği bu “çabayı” ve “karşılıklı bağlılığı” hem kendinde sürekli taşımamız hem de öğrencilerimizin zihninde dokunmamız gereken bir “kültür işçiliği” değil midir? Fakat bugün en başta karşılıklı bağlılığı yitirmekteyiz. Neoliberalizm tıkr tıkr işliyor. Önce öğretmen adayları olarak birbirimizle rekabetteyiz. Sonra öğretmenler olarak. Ve en acısı çocukları da rekabet dolu bu dünyanın içine savunmasız bırakıyoruz. Bugün yoksulluğuna dokunamadığımız bir öğrencimizi MESEM’de yitiriyoruz. Açlıktan bayılan bir öğrencimize sabahında besinleri anlatıyoruz. Her öğrencimize farklı yeteneklerinin olduğunu, başarabileceğini söylüyoruz. Fakat sistemin tek eleğine mahkûm edilen bu çocukların kimi depresyona girmiş, kimi işçi olmuş, kimi ise daha reşit bile olmadan anne olmuş... Elbette bunlar biz öğretmenlerin suçu değil. Söylemek istediğim başka bir şey: Tüm bunlar büyük toplumsal sorunlarımız olup bu sorunların hiçbirisi eğitimin dışında kalan meseleler değildir. Tam tersine bunlar çocukların, öğretmenlerin ve toplumun yaşamını kuşatan yapısal şiddetin farklı görünümleridir. Bu nedenle biz öğretmenlerin görevi yalnızca müfredatı yetiştirmek değil, meslektaşlarıyla ve öğrencileriyle birlikte bu gerçekliği okuyabilmek ve onu dönüştürme cesaretini üretebilmektir. Bu dönüşümü gerçekleştirecek olan yöntem ise öğretmenin öğretmenle, öğretmenin öğrencisiyle, insanın insanla olan ilişkisini yeniden kuracak olan “diyalojik sevgi”dir. Paulo Freire’in belirttiği gibi kültür işçisi öğretmenler olarak bizler, “bütün bedenimizle çalıştığımızı, öğrendiğimizi, öğrettiğimizi, bildiğimizi sadece lafın gelişi değil bilimsel olarak da söyleyebilmek için cesaret ettiğimizde” (Freire, 2019, s. 23) üstümüze düşen bu sorumluluğun altından birlikte kalkabiliriz: “Yanlış mı belledim / insan sorumluluktur.”

Bugün sözlerimi bitirirken bu sorumluluk bilincini bir karanfil gibi elden ele bırakan, umudun öğrenilen ve paylaşılan bir şey olduğunu bana öğreten altı ay önce kaybettiğim babama, görünmez emeğine çok şey borçlu olduğum anneme çok teşekkür ederim. İşçi çocukları kültürel sermayelerini onlara borçlu...

Kaynakça

- Freire, P. (2019). *Kültür işçileri olarak öğretmenler* (Ç. Sümer, Çev.). Yordam Kitap.
- Sennett, R. (2016). *Karakter aşınması* (B. Yıldırım, Çev.). Ayrıntı Yayınları.